

Por

CÍMSZAVAK EGY PÓTKÖTETBŐL

Cs

családfa

Ez itt a ~-d, fiam, mondja idősb Szeles András az alsóvárosi temetőben, egy igencsak megtermett sír előtt, amelynél csak az apácák és a ferences barátok temetkezőhelye nagyobb. Talán családkő, mondja András.

Ezzel nem lehet viccelni. Idősb Szeles ingerülten megy egy újabb locsolókanna vizért. András szép tempósan olvasni kezdi a feliratokat a sírkövön.

Kispéter Lőrincz (1799—1882)

Aranyos Rozál (1803—1879)

Kispéter Lőrincz (1825—1874)

Hódi Teréz (1824—1904)

Balogh István (1848—1904)

Kispéter Mária (1852—1926)

Stolz András (1879—1916)

Balogh Julianna (1884—1923)

Stolz Katalin (1909—1927)

A nagyapa nincs is eltemetve, mondja ifjabb Szeles.

Nincs, mert Bukovinában elesett, mondja az apja. Na és?

Szép nagy sír ez, mondja András, hogy kiengesztelje az öreget.

Tizenhat emberre váltották ki. Aztán látod. András apja megint fordul egyet a locsolókannával. András az olajfúrótornyot nézi, amely tán száz méterre sincs a sírhattól.

Az alsóvárosi templom anyakönyvében még legalább három nemzedék megvan, mondja András apja, aki visszatért a vízzel.

családirtó

A 970-es évek legelején egész Porlódot földülta egy ~ esete. Börcsök Soma, miután megölte feleségét, anyósát, feleségének nővérét és lányát, megbecstelenítette és elképesztő módon

megcsonkította őket. Egy hét múlva fedezték föl a büntettet, Börcsököt még aznap elkapták. El sem menekült Porlódról, ott iszogatót békésen a „Nájlon”-ban.

Sutyi (→ kerthelyiség) írta a tudósítást a tárgyalásról a „Porlód és Vidékébe”. A cikk így zárult:

*„Börcsöknek nem volt semmilyen különösebb kérelme.
— Akasszanak fel! — mondta az utolsó szó jogán.”*

Csaplár Sebő

Kevés undorítóbb féreg rágta Porlód testét a város majd ezer éves története folyamán, mint a 49 utáni önkényuralom eme félig magyar származású, kevély, fekete lelkű megyefőnöke. Ez a korán öszülő, hideg szemű agglegény, ez a túlbuzgó hivatalnok még a Kossuth-szakáll viselését is betiltotta, habár maga is utálta a borotválkozást. Ezzel persze csak néhány porlódi iparosnak biztosított munkát: a diákok éjszakánként rendre bevették az ablakait. Nyolcéves rémuralma alatt még a lakodalmakat, disznóöléseket is be kellett jelenteni a porlódiaknak. Spiclijei ilyen alkalmakkor tanulták meg becsülni a magyar virtust. Porlódra a legnagyobb csapást az 1854-es kényszerkölcsön alkalmával mérte: egy millió forint államkölcsönt jegyeztetett be, messze a város teljesítőképességén felül. Ezzel több száz kismagyart juttatott földhöz; Porlód kénytelen volt a városi földeket felparcellázni, a szükséges pénzt előteremtendő. Tevékenysége a gyűlölet fordított logikája révén tehát hasznosnak bizonyult. Maga Petrovity Radivoj (→ Alsóváros) az öregségére jelentős vagyonra szert tett lókupec — a Batthyány-kormány volt hadiszállítója — is így sorolta föl a kártyalapokat a már Steingassnerék bérelte „Hétválasztó” különszobájában:

Hetes, nyolcas, kilences, tízes, alsó, fölső, király, disznó!

Mire már zúgott is a kórus:

Disznó, király, fölső, alsó, tízes, kilences, nyolcas, hetes!

A kegyelemdöfést mégis egy törékeny, szelíd öregember tartogatta a gyűlölt, torz életű megyefőnök — egyetlen nő sem volt hajlandó huzamosabb ideig mellette maradni — számára. ~ ugyanis elhatározta, hogy megrendszabályozza a zsidó hitközséget is.

Egy aranyszínű délelőttön beállított a zsinagógába, és az ősz főrabbinak, Lów Lipótnak, kora egyik legműveltebb porlódi férfiújának azt találta mondani:

Őn ezentúl egyházi tanításait tartozik hozzám benyújtani, tisztelendő úr.

A tudós férfiú ámulva kérde:

Szabad tudnom, miért?

Cenzorálás végett.

Lów Lipót elpirult az emberi ostobaságnak és gőgnek eme kendőzetlen megnyilatkozásán, és így szólt:

Akkor méltóztassék az Őszövetséget cenzúra alá vonni, mert az én tanításaim abból származnak.

~ fogta a cilinderét, és távozott, divatos csizmájában. Még azon az őszön elhelyezték a városból, s a porlódiak igyekeztek mihamarabb megfélekezni róla. Szótáríró viszont megőrizte alakját, mert azon a véleményen van, hogy barátainkról koronként ugyan megfélekezhetünk, de ellenségeinkről soha.

csata

A ~ tervét aznap dolgoztuk ki Galibával, amikor Goda a Bánkné vattáját megtalálta. Épp „csendespihenő” volt a tanulószobán, azaz a „fogjátok be a pofátokat” ideje. Goda meg

jön be a vécérről, a kezében egy jókora, véres vattával. Megáll a tanári asztal előtt, és komoly pofával a Bánkné orra alá dugja.

Itt találtam az ajtó előtt, tanárnő kérem.

A Bánkné, aki útszéli stílussal próbálja leplezni, mennyire fél tőlünk, elpirul a festéke alatt.

Biztosan vérzett valakinek az orra.

A pad alá bújunk röhögni.

Azt mondja a Galiba:

Jó is a haditerv, csak a Hamusék nem fognak megütközni velünk a Lechner téren.

Hát hol?

Vízen akarnak. A Hamus tengeralattjárót akar építeni.

Miből?

Fából. A kémünk szerint, teszi hozzá.

(A „kémünk” persze nem más, mint Béci, az Ősz utcából.)

Ekkora baromságot még a Hamus se gondolhat komolyan, mondom. Lehet, hogy eladta az előző iskolája radiátorait a MÉH-nek, az is igaz, hogy cukros-zsíros kenyeret zabál plakátból, de ezt ő se gondolhatja komolyan.

Pedig így van, mondja Goda is, a másik alvezér, aki közben már kidobta a vattát, és az előttünk levő padban pöckölget a tintatartóba, ezüst csokoládépapírból készült labdával.

Akkor a kémek szerezzék meg a titkos naplókat. Mind a két bandáét. Nyílt kártyákkal játszunk.

Nem lesz ebből baj, kérdezi Galiba, a kémfőnök. Például, ha bepanaszolnak az osztályfőnöknél.

Ez parancs.

csecsszopó

Hódi Teréz Kispéter Lőrincének, miután hat hétig feküdt a gyermekágyat, első útja magzatával a Havi Boldogasszony templomába vezetett. A bábaasszony vigyázón haladt mögötte, nehogy a gonosz a nyomába hághasson. A templomban aztán a fiatalasszony gyertyát gyújtott, s a ~-val a karján körbejárta az oltárt. A pap megáldotta őket. Ezzel a keresztelő előtti avatás meg is történt.

Odahaza már egybegyűltek a koma- és szomszédasszonyok, terített asztallal várták az Isten színe előtt jártakat. Csak asszonyok vehettek részt ezen az áldomáson, s ezúttal még a ~ is közülük való volt: lány volt az istenadta. Bárkányi Örzse, a legöregebb a jelenlevők között, jobb tenyerébe tette a Boldogasszony poharát, s vigyázva, nehogy leejtse, azt mondotta:

Hállá Istennek, bemutatottuk a léjányt. Hállá Istennek, hogy mögtartotta a Boldogasszony ágyába. Sok kérője lögyön néki!

Ivott, s körbeadta a poharat. Mindenki vigyázott vele, hogy szerencséje legyen az újszülöttnek. A komaasszonyok sajtot, foszlós cipót kínáltak körbe, Hódi Teréz pedig mosolyogva mellére vonta dédanyámat, aki majd a Mária nevet kapja a keresztségben, 1852 augusztusában.

cselló

Én Czékus Gabit szerettem, ő meg a ~-t. Mindez érthető volt. Én még kamasz sem voltam, Czékus Gabi meg vesszőhajlékony fruska, derékig érő szőke hajjal, és olyan mély szemmel, melybe a ~ tanárunk is szívesen belemerült volna, ha nem lett volna már túl két infarktuson. Ja, hogy el ne felejtsem: ~-zni sem tudtam. Nem állt rá a kezem. Vagy túlságosan is le-

szorítottam a húrokat, vagy, ha tanárunk kérésére „kilazítottam” a csuklómat, úgy remegett a kezem, hogy a hangok fejvesztve megegyekültek a különben szép, mélybarna színű és hangú hangszerből. Így aztán maradt az, hogy ~ órákon meglehetősen közelről nézhettem őt, amint őszfűrtű tanárunk nagy szavú hangszer titkaira. Mielőtt a második év közepén közös tanárunk végképp eltanácsolt a zenei pályáról, minden alkalommal megvártam Gabit, ő pedig megengedte, hogy hazáig cipeljem a ~ -ját. Az Ősz utca végén lakott, és én reméltem, hogy legalább néhányan azt hiszik, együtt járunk. A legszebb lány volt Porlódon egészen tizenkilenc éves koráig, amikor egy rejtélyes betegség következtében fél év alatt elfonnyadt, és ebbe aztán szép csendesen bele is őrlt.

csendélet

A Porlói Ifjúsági Alkotóköribe Konkoly (→ probléma) vitte el Andrást. Konkoly már akkor is KISZ-titkár volt: a Juhász Gyula Gimnázium titkára, és egyben alanyi költő is. András meg mióta 1964-ben egy unalmas nyári délutánon (→ lázadás) megírta első történetét, azóta sem hagyott fel e szokásával, s vágyott a hasonszőrűekkel való találkozásra, legfőképpen a megmérettetés miatt.

Legelőször is az tűnt fel neki, hogy a kör tagjai hozzáképest már kész fiatal emberek, s csak hosszas noszogatásra mert belefogni ha nem is szék-, de helyfoglaló írásának felolvasásába. Azt a történetet választotta, amelyet a legkevésbé tartott *kamaszosnak*.

~, kenyérral

A férfi kerékpáron karikázott.

„Csak otthon legyen ez a két csirkefogó! Áh, nem hiszem. Talán épp verekszenek valahol, vagy egy házimester elől futnak... Mindig az az utca! Az asszony nem tud vigyázni rájuk, a gyárban van. Még a házimunkát se győzi szegény...”

Borostás volt és kopaszodó.

„Lassan már én se bírok velük. Az utca rémei... A lakók már hazajárnak hozzánk a folytonos panaszaikkal...”

Kenyeret vitt a hóna alatt.

„...Azért ügyes kölykök. A múltkor is percek alatt megjavították a biciklit. Ez a két rosszcsont... Az enyéme...”

Mögötte egy teherautó közeledett.

„Rendes ez a Jóska. Igaz, csak fél órára, de elengedett. Úgyis csak ülni tudnék, amíg megjön az anyag... Így legalább meg tudtam venni a kenyeret is. Milyen meleg, szinte süti az oldalamat. A béle jó foszlós lehet... Igaz, a srácok a héját szeretik, jó ropogósan.”

A férfi hirtelen balra fordult.

„Ha tudnák, hogy most hazajövök... Otthon kell hogy legyenek...”

A teherautó már nem tudott fékezni.

Külső sérülés nem látszott rajta. Csak poros lett a ruhája. A tömegnek nem tetszett. Nem volt elég véres halott. Különbösen is: egyáltalán nem hasonlított egy halottra. Csak egyszerűen ott feküdt. A kerékpárja mellett. A fejénél egy kenyér feküdt. Egy kenyér.”

András, hogy befejezte, cigarettára gyújtott. Az asztal alá fújta a füstöt, nem mert körülnézni. Várta, hogy izekre szedik az írását, kigúnyolják — de még ennyi sem történt. A kínossá vált szünetet egy gondör hajú, érzéki ajkú, jóképű fiatalember törte meg.

Látjátok, hogy gyerek még. Fog ő még máshogy is írni. Intett, és egy bajszos fiú már tette is ki a képét az asztalfőre.

András Konkolyhoz hajolt.

Ki volt ez, kérdezte sűgva.

Bizony Tamásnak hívják, sűgta vissza Konkoly. Gondolkozott, mi rosszat mondhat róla. Építésztechnikus, sűgta. (→ bagatell.)

cserpák

A gimnázium kezdetétől majd minden nyáron kőművesek mellett kerestem meg a nyári csavargásra valót, vagy legalább a felét. Így lett munkakönyvem első bejegyzése: sm. Ami annyit tesz, hogy segéd munkás. Ami annyit tesz, hogy szabad ember.

Az első nyáron a Porlódi Építőipari KTSZ-nél fejtettem ki áldásos tevékenységemet. Öt-kor keltem, hatra előkészítettem a maltert a mestereknek, és már mentem is a literes üveggel pálinkáért. A pálinka mellett szerencsére a füstölt szalonnát is megkedveltem vöröshagymával, különben nem tudtam volna ellátni munkakörömet, amelynek egyik legnehezebb része a malternak a kőművesállásokra való feljuttatása volt. Ez ~kal történt, ami egy körülbelül 30 centiméter átmérőjű, félgömb alakú vasedény volt, amit egy rúd végére erősítettek. Az állások a vállamig értek (plusz a kőművesládák), és ide kellett nekem derékból kifordítva felmernem — szinte felnyújtanom — a maltert, vigyázva, hogy le ne csapjam a mestert. Ezt a munkát a betonkeverésnél is jobban utáltam, pedig aki próbálta, tudja, hogy annál nehezebb munka nincs az építkezésen. (A betonkeverőgép még ritkaságszámba ment akkoriban.) Még a mester dicsérete sem buzdított különösebben, pedig ő nagy pedagógus volt.

Ezt a masszát a kalapod mellé tűzhetőd, mondta, ha sikerült az oltott mész, homok és víz arányát az ő ízlésének megfelelően eltalálnom. Azt is megtanulhattam tőle, hogy:

Jaj de nagyon féltem, amikor először keféltam!

Ezt gyakran mondogatta, pedig ő is „rájárt” a boldog Marisra, aki egy szellemileg visszamaradott takarítóasszony volt, és ezért mindenki kedvére használhatta. Kivéve persze Matyi bácsit és engem. Én minden elkészült falat ANNA névvel firkáltam tele, az öreg meg az egyetlen volt, aki a brigádból szóba állt ezzel a szerencsétlen asszonnal. Hatalmasan erős ember volt Matyi bácsi, akitől nem kellett ellesni a munkafogásokat: ő maga mutatta meg, hogy az egyszerűbb. Tőle tanultam meg, hogyan lehet csalhatatlanul megállapítani kézről a *fasz* méretét (nem mondom el), aztán azt is, hogyan kell sértetlenül hazajönni a Don-kanyarból (a mai turisztikai viszonyok közepette ez már nem gond), de a legfontosabb, amire megtanított, az volt, hogy elmondhatja, hogyan kell harcolnunk kizsákmányolóink (jelen esetben a mesterek) ellen. Úgy, hogy haladjon is a munka, és mi is megőrizhessük a munkaerőnk egy részét mellékes jövedelemszerzésre. Ettől kezdve sohasem adott munkát a mesterem, csak azért, mert állni látott. Mindig találtam tennivalót, járt a kezem, és mégse csináltam többet, mint eddig. A mester gyűlölte az álldogáló segéd munkást, pedig hétfőnként, olykor pénteken is én tettem rá az ajtót az egyik sarokban, hogy részegségét kialudhassa. Ő a brigádvezetővel állt harcban. Az meg nyilván az építésvezetőt próbálta kijátszani, de ez már elérhetetlen magasságra zajlott fölöttem.

Tizenkét órát dolgoztam naponta. Matyi bácsi szerzett másodállást, és a maszknál a lel-künket is ki kellett tegyük a malter mellé. Este még az újságot se volt erőm végigolvasni (olvasásszociológusok, figyelem!), és már zuhantam is bele rövidke álmomba, amely csak vasárnap teljesezhetett ki (feltéve, ha Matyi bácsi nem szerzett akkorra is munkát). Ekkor felvettem a legjobb ingemet, s ahogy kimosakodva, kifésülködve végigsétáltam a Széchenyi téri korzón, s éreztem az ing finom érintését bőrömön, az erőt karjaimban, tudtam, hogy most én vagyok a király.

Végül — magam sem tudom hogyan — mind a két házat felépítettük.

csiriz

„A forradalmak mindig a pékek miatt törnek ki”, állapította meg Krúdy király, és én csak annyit tehetek hozzá: de a csizmadiák, vargák, cipészek szervezik meg. Csak a kéz elfoglalt, a fej szabad, s az emberek jönnek-mennek a hírekkel.

Bizonyos, hogy így volt ez Bottyán Karcsi nagypja esetében is, bár ő tőle erről soha egyet-

len szót sem hallottam. Inkább arról mesélt nekem, hogy egy-egy cipő mennyire elárulja viselője jellemét. A legidősebb Bottyán javításokból élt, szenzáció számba ment, ha a környéken cipőt tudott valaki csináltatni magának. Mindenesetre megtűrt engem a műhelyében az öreg, s így nemcsak a környékbeli emberekről tudhattam meg sokat, de a szakma egy-két fogását is elleshettem; gyönyörködhettem finomra kopott szerszámokban, a mély szagú bőrökben, a sámfák regimentjében. Egész délelőttöket ültem végig a gyalogszéken, főleg télidőben, mint akit ~zel ragasztottak oda. A kopasz kis öregember egyszer a kezembe nyomott egy deszkát, amelyre kopott bőrdarab volt erősítve: ezt kellett faszögekkel televernem. Amikor harangszóra, nagy verejtékeze elkészültem, a kötényébe vette a remekemet, alaposan szemügyre vette, és azt mondta:

Tégöd sé vonnélek föl inasnak. Hanem tudod mit, szalaggy át a Vakhoz égy doboz Munkásért.

Felső s voltam már, amikor egy veterán kifaggatását kaptam őrsi feladatul. Akkor tudtam meg, hogy szocdemek meg kommunisták is gyakran megfordultak a háború előtt az alagsori cipézműhelyben, amelyben nagyobb esők idején térdig lehetett járni a vízben. De addigra már a kopasz kis öregember még mélyebbre költöztette a műhelyét.

Csirke

Erről a lebujról elég annyit mondani, hogy a Porlódi MGTSZ mellékhuzemágaként működött, és Fonyó Józsi (→ dobos 2.) volt benne a dobos. Nappal étteremként szolgált, ahol a napvilágot sosem látott ~ket minden lehetséges módon igyekeztek a vendégekre tukmálni.

Császár Pistával éppen a családi élet hullámaiba merültünk, nemrég nősült ugyanis. Egy kora gótikus Mária-képről szökött hajadont vezetett oltárhoz, aki mit sem tudott Pista múltjáról, de azt hiszem, a jelenéről se sokat. Pista ugyanis kétlaki, vagyis biszekszuális volt, s haveri körben nem csinált titkot belőle, hogy Nagy Istvánnal, a Porlódi Nemzeti Színház reményteljes művészevel jár jegyben.

Ha az ember BIOPON, ne mosasson a Patyolattal, jegyezte meg Bóka, (→) mint egy rossz mosóporreklám, és újra elaludt. Mióta Marietta engem is lapátra tett, elválaszthatatlan jóbarátok lettünk, azaz éjt nappallá téve szorgoskodtunk a legkülönbözőbb italmérésekben. Császár Pista fel se vette a baráti évődést, valódi kinok gyötörték, és ezt el akarta nekem mondani. Tudta, hogy nem segíthetek rajta, de legalább könnyíteni akart a lelkén.

Tetszel nekem, szépfiú! Egy középtermetű, meghatározhatatlan korú barázdált arcú férfi mondta ezt Pistának, s rámosolyodott, mint egy farkas. Bármely más alkalommal Császár Pista szeme felragyogott volna a kötözködére, s már siet is a mellékhelyiség felé vagy az utcára: életeleme volt a verekedés, mint úszóknak a víz. De most az *életét* mondta, s ez fontosabb volt mindennél.

Hagyj békén, haver!, mondta a barázdált arcúnak jóindulatúan. A férfi tett egy kört a homályos helyiségben, aztán megint ott állt az asztalunknál. Én szemüveges voltam, azaz nyomorék, Bókának az asztal fölött himbálózott a feje álmában, hosszú haja a szájába lógott. Az idegen csipőből fejbe rúgta Császár Pistát.

Erre még Bóka is felébredt.

Pistám, nem zavar az a Pálma gumisarak a szemed alatt? kérdezte vidáman, már megint reklámszöveg stílusban.

De zavar, mondta Pista, és egy szemvillanás alatt lecsapta a támadót. A pincérek, de még Fonyó Józsi is rárontottak, s a szó szoros értelmében kidobták a férfit a ~ből.

Ezzel azonban a dolog nem volt lezárva, a ~ egész közönsége elvárta Császár Pistától, hogy a lovagiasság szabályai szerint utána menjen kihívójának. Az ezt követő események néhány másodperc alatt zajlottak le.

Pista vagy egy tucatszor lefejelte a férfit, de annak, úgy látszik, kötőszövevből volt az agya. Közben néha sikerült bevinnie egy-két horgot. Végül Pista türelmét veszítette, és egy válldobással a földre küldte.

Most agyonrúghatnálak, szólt le kihívójához, aki a felbontott úttesten feküdt.

Az igaz, ismerte el a másik. Császár Pista a kezét nyújtotta, a mozdulattal fel is emelte a férfit. Hátat fordított neki, a dolog az ő részéről be volt fejezve.

De nem úgy a pincérek! Régi elszámolásuk lehetett egymással, mert egyszerre mind rárohantak. A férfi felkapott egy, az útépitők által otthagytott pallót, és mint egy westernfilmben, elsöpörte vele támadóit. Fonyó Józsi eszén nem járt túl: Józsi mint egy súlylökő, a térdén találta el egy bazaltkockával. S akkor aztán nem volt kegyelem.

Császár Pista megfogta a vállamat:

Hol is tartottunk, Andris?

Visszaterelt az ivóba. Mikor a személyzet visszatért, megtudtuk, hogy az illető nem volt más, mint „Fred bácsi”, aki most szabadult, mert tizenhárom társával megerőszkolt egy tizenöt éves lányt, vagy tizenöt társával egy tizenhárom éveset. Mindenesetre egy percig sem hittem, hogy ezért szorongatták a pincérek olyan elégedetten „Fred bácsi” hajcsomóit. Fonyó Józsinak leharapta az egyik kisujjpercét, de az ő arca sem mutatott semmi bánatot.

Üres borosüveg voltam. Kezdtől derengeni, és én hallgattam Császár Pista életét.

csoda

Nyár vége volt, édes, túlérett délután, amikor ükanyám fölkereste Bárkányi Örszét, a haragsát, hogy kibéküljön vele. Tiszta lélekkel akart útnak indulni.

Másnap reggel Porlód búcsúnépe a Szent Dömötör templom elől útrakélt. Igyekeznük kellett, hogy Kisasszony napjára, déli harangszóra a *Lentség*, vagyis az Alsó-Tisza-vidék legmagasztosabb kegyhelyére, Radnára érjenek. Elöl a férfiak mentek egyszerű fakereszttel, az asszony nép mögöttük lépkedett. Az öregek, betegek sátoros kocsin követték őket az élelemmel: tarhonyával, kendőbe kötött rozskenyérrel, a jó nagyra kanyarított sonkával.

Az útszéli keresztéknél és temetőknél meg-megálltak pihenni, imádkozni.

Könyörűj Istenöm, én bűnös lelkömön, zendített rá Tápai Miska, az énekesember, s egyben búcsúvezető.

A keresztalja nép vele zúgta a folytatást:

Szánakodjál immár szomorú szívemön.

Haragodnak mennykövét, élős, högyös törét,

Vödd vissza vétkeim büntető eszközét.

Harangszó fogadta őket Makón, Csanádpalotán, Pécskán és Aradon, ahol meg is háltak. Az énekesembernek, Tápai Miskának gondja volt rá, hogy a férfiak és a nők külön térjenek álmora.

Amikor a búcsúsok Radnára értek, kezükben égő gyertyával járultak a csodatevő kegykép elé, amelyen az ábrándos szemű Mária egy férfias vonású csecsemőt tartott a karján. A porlódiaakkal egy fiatal, néma orgonafújtató legény, egy bizonyos Ferkó (a vezetéknevét senki se tudta) is érkezett. Szemében tompa fájdalom, mosolyogni, sírni soha senki se látta. Könyörgőn nézett Tápai Miskára. Az énekesember fölszólitotta a búcsúsokat, hogy térden csúszva menjenek le vele a Maros vizéhez. Ott megmosakodtak, imádkoztak, és akkor megtörtént a ~.

Tápai Miska így szólt a legényhez:

A Názáreti Jézus nevében kérlek, szólajj mög!

A fiú erőlködött, hogy az arca is eltorzult belé. Szemében megjelent az első könnycsepp.

Uram, istenöm, hogy öhetném, mondta végre száraz, kissé vékony, de csöppet sem kellemtelen hangon. Keze fejével letörölte a homlokáról a lucskot. A búcsúvezető enyhe rosszállással tekintett rá, de Hódi Teréz máris csókokkal borította el a fiú arcát, és sorban a többi búcsújárók mind, és sírtak, és sírtak, és a legény velük sírt.

Térden csúszva mentek vissza a templomdombig, ahol magyarul, németül, szlovákul, bolgárul, bunyevácul, románul szólt a szentbeszéd, külön-külön.

Csak úkapám nem tudott semmit a ~ról; barátaival ezenközben egy száraz ágat szúrt le a földbe egy félreeső helyen. Kalapjukban hordták neki a vizet a Marosról. Körülállták, imádkoztak.

A következő búcsújárásra levelet is hozott az ág, de Kossuth, ő már csak koporsóban jött haza.

csőd

(Szótáríró egy villanásnyi vallomással tartozik/ követel: a jelen szócikk 1. jelentését eredetileg „csőd” címszó alatt kívánta volt eufemizálni, míg a 2. jelentést egész egyszerűen ki akarta hagyni a nyomorult. Szótárforogató megnyugtatóására közlöm, hogy nemcsak szótáríró írja ám a szótárt, hanem az is önmagát, minek folytán kegyes kompromisszumok jönnek olykor létre kettejük között. Mint ez is itt, ni.)

1. Mademoiselle Curie

Mivel Juhász Gyula már úgyis elírta előlem Annát, meg különben is Anna személye (→ bál) csak zavart volna a reménytelen szerelem érzésének, a fájdalomnak tökéletes és tiszta átélésében — átmeneti jelleggel —, kapcsolatot kezdeményeztem egy rézvörös sörényű gimnáziumi évfolyam-társnőmmel, aki a haján kívül mellbőségével és óriási eszével tűnt ki a lányok közül. (Madame Curie volt a példaképe, kutatóorvos akart lenni.)

Csak hónapok múlva merre bevallani, hogy az első csóknál majdnem megfulladt: nem tudta, hogy közben az orrán kell levegőt venni. Könnyű volt nekem, aki egész a szétkopásig hallgatott egy bizonyos kislemezt (→ Ari). Hanem aztán nagyon is belejött ez a rafinált nagypolgárlány. Eszembe jut egy fürdőkád, amelyből az anyjával beszélt telefonon, miközben az ötödik végtagom hol a szájában, hol a markában volt. Két évig hitegetett. Közben elvégeztük a gimnáziumot. Mialatt a szerénységem által írt ballagási beszédet mondta, én ádázul pornográf pózban láttam magam előtt, az érettségi utáni, beígért nyáron. Már nem is szerettem: csak „futottam a pénzem után”. Két év alatt egy egész apácázárdát defloreálni lehet; minden különbözőbb erőszakoskodás nélkül. Eljött a nyár. Végre itt volt a pillanat, csak az erekcióm nem. Mindent megpróbáltam: fél kézzel a pálinkát döntöttem magamba, a másikkal a gumival szorgoskodtam, de a *döntő* pillanatban minden alkalommal bealkonyult nekünk. Kész röhej, hogy ez a lány, aki csak a csilláron lógva nem csinálta végig velem azt, amit két másnemű ember „azon” kívül csinálni képes, „szűzen” ment hozzá egy svéd hajóskapitányhoz. Mert az orvosgyetemről már az első évben kimaradt a szentem, a bombabiztos házasság miatt.

2. 38,9°

Karácsony másnapja volt, András már fél éve járt Mariettával, és verejtékben úszva, a láztól elgyöngült testtel feküdt a rekamién (a nővére férjhez ment Pestre, így a konyhából a „másik szobába” költözhetett). Marietta az ágy szélén ült, a kezét szorongatta, és nézték egymást sóvár szerelemmel. Mozdulniok nem lehetett, a rekamié még a padlónál is jobban recsegett. Idősebb Szeles a szomszéd szobában a „Sportfogadás” totótippeit bújta, András anyja meg valószínűleg a „Köznevelés” legfrissebb számát. Csak egy szűzi ajtó választotta el őket egymástól, amely életében nem látott még kulcsot.

És ekkor Andrásnak eszébe jutott a magnó. ISTEN ÁLDJA A LENGYEL MAGNETOFONGYÁRTÁST! Az apjától nemrég kapott egy ZK 140-es orsós készüléket (Grundig licenc) a nyelvtanulást elősegítendő. Persze tele volt Beatlesszel, Searchersszel, Procol Harummal, Fleetwood Mac-kel, Simon és Garfunkellel és minden más számmal, ami hatvankilencben még vagy már fontos volt András számára. Nem túl nagy hangerőre állította a készüléket, nehogy átjöhessenek miatta a szülei, épp csak egy zenei falat húzott a két szoba közé. És akkor elkezdtek örülni csókolózni.

Meg fogod kapni az influenzát, nyögte András egy lélegzetvételyi szünetben. A rosszul-lét környékezte, úgy kívánta a lányt, de a félelem, hogy megint ~t mond, megbénította.

Legalább együtt leszünk betegek, lihegte Marietta. Andrásra mászott, a szoknyája a mel-lén, bugyi már nem volt rajta.

Bejöhethetnek, mondta András, védekezõn. Meg kéne mondanom neki, hogy szûz vagyok, gondolta. És hogy impotens.

„God bless you, please Mrs. Robinson, Heaven holds a place for those who pray, hey, hey, hey, hey, hey, hey.” Ez hallatszott a magnón, amikor András érezte, hogy vesszeje, ha nem is erõtõl duzzadta, de mégiscsak behatol valahogy a lányba, és attól kezdve már nem ér-dekelte õket, hogy rájuk nyithatnak. Elég gyorsan túl is voltak a dolgon.

Ez a ~, gondolta András. De a lány arcán boldog büszkeség sugárzott. *Nõ* volt már, nem kislány — vagy legalábbis úgy érezte —, és ezt minél gyorsabban tudtára akarta adni az And-ráson kívüli egyetlen bizalmasának, az édesanyjának.

Hazakisérsz?, kérdezte Andrástól, ahogy rendbehozta a ruháját.

Hát persze, mondta András, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, hogy mínusz tíz fokban, magas lázzal az utcán sétálgasson. Átragadt rá a lány öröme és könnyûsége. Mint egy sokat próbált férfiû, átölelte Mariettát, és azt mondta neki:

Nehogy azt hidd, hogy ez minden. Csak most nem vagyok valami nagy formában. Tu-dod, ez a betegség...

Menjünk, sürgette sugárzón, megzavarhatatlan boldogságában a lány.

És mentek a Tisza felé lassan szitáló hóesésben, kéz a kézben, két nagyra nõtt, komoly, büszke arcú kisgyerek.

Csendes

1970—71-ben mindnyájunk hátára leltári számot lehetett volna ragasztani a Hági bal ket-es bokszában. Azon az estén se hiányzott senki: Pista bácsi, Rozi, a kitarottja, Gall, Sutyi a menyasszonyával, Tõki, Marietta meg én ültünk a bokszt biztonságot adó karámában. Elõt-tünk az asztalt nem lehetett látni a fröccsöspoharaktól. Akkoriban Pista fizette a ceppet, egy ezrest is megkeresett egy nap a „Nájlon”-ban a borraivalókból, amit az utolsó fillérig akkurá-tusan el is ittunk. Gall benzinkútja még odébb volt: államvizsgára várt éppen.

Szóval egy ilyen csendes, beszélgetõs, apró rezzenésekkel teli estén megáll egy tündérekék szemû, hizásra hajlamos manó az asztalunk elõtt, és azt mondja:

Kétféle kocsmázó van.

Már folytattuk is a pillanatra megszakadt társalgást, mert kocsmai filozófusokból azok-ban az években túlkínálat mutatkozott Porlõdön. A fiatalember, aki elmosódott vonásai mi-att kortalannak is tûnhetett, nyugodt hangon folytatta:

Az elsõ típus, aki a társalgás kedvéért iszik. A második, aki az ivás kedvéért társalog. Én ez utóbbiak közé tartozom. Leülhetek?

Ezzel leült. Mint kiderült, ez volt a székfoglalója. A szavát ezután sem nagyon lehetett venni, ezért „~” néven vonult be asztaltársaságunk hosszúnak indult történetébe. (→ egész-ségtelen)

csöngetés

Szótáriró nagyon is jól tudja, hogy gyermekkorában kellett volna *megpróbálkoznia* ezzel a *essai*-vel — de istenem: akkoriban még túlságosan is *lekötötték* a gyakorlati élet *kötöttségei*. Magyarul: nem lehet egyszerre élni és írni, miként azt már Francesco Nycchiphorovich Agnos-ta, a szárd bölcselõ találóan megállapította halálos ágyán, amikor más sem élni, sem írni nem tudott.

Először is pontosítsuk a terminust: *becsöngetésről* van szó, méghozzá idegen házakban. A játékot ketten játsszák: a kinti és a benti. Különös jelentőséggel bír a megfelelő ház és a megfelelő benti kiválasztása. A ház ne legyen túl messzire a saroktól (ahol aztán gyorsan eltűnhetünk), de túl közel sem: az ilyesmi elveszi a játék izgalmát, csak kezdők és pancserok alkalmazták: Hasonlatos ahhoz, mint amikor valaki távcsöves puskával lő szarvasra. Fontos lehet a csöngő formája, kívánatosága is; új csöngők felavatása pedig egyenesen ingyenceknek való.

A benti kiválasztásához már a helyismereten kívül átható lélekismeretre is szükség van. A benti nem lehet túl öreg (esetleg még megszánnánk), de túl fiatal sem (még megfoghat bennünket). Fontos, hogy a benti *kijöjjön* a ház elé, vagy legalább kihajoljon az ablakon — ez adja meg a ~ igazi értelmét. Valódi kinti sohasem hagyja el a helyszínt, mielőtt sikerében kellőképpen ki nem gyönyörködhetne magát. Vannak perverzerek, akik közeli kapualjából lesik áldozatukat, nem törődve a lebukás magas kockázatával.

És végül: a technika. A látszatra legegyszerűbb cselekvés, mégis e sportág legnehezebb eleme. Nem csöngethetünk túl rövidet, mert a tapasztalt benti a füle botját se mozdítja: tudja, hogy kintivel áll szemben. Kezdőknek gyakran meg is remeg a kezük közben: talán mondanom sem kell, hogy egy vérbeli benti ilyenkor a hasát fogja nevéttében. A túlságosan hosszú, agresszív ~ is elárulhat bennünket; a benti ilyenkor sem jön ki, újabb megerősítést vár. A legbiztosabb a közepesen hosszú, de kellőképpen határozott ~, amely távirat-kézbesítőt sejtet, vagy a nyugodt egymásutánban megszólaló halkabb változat, amely közönséges postásra utal, s végül a szabályos hármas ~, amely a legtöbb háznál a családi jel.

A változatok ezzel még koránt sem merültek ki, annál inkább a bentiek, akik a mindenkori rendet képviselik, minek folytán megérdemlik az utca szabad harcosainak kihívását, amelyért ők feszültséggel, izgalommal, sőt félelemmel fizetnek. Felhívom a kint- és bentlévők figyelmét, hogy gyakorlatilag ez az *egyetlen* játék variálódik a társadalomban, azzal a szomorú kiegészítéssel, hogy a kintiek túlnyomó többségéből idővel bentiek lesznek.

Csöppem

Elég hosszú ideje laktam már Züllőnél (→ csúnya) — Marietta kirúgott, minek folytán kirúgattam magam az egyetemről, minek folytán otthonról kirúgtak —, amikor ~ felbukant. Ki hozta oda, rejtély. De egyszercsak ott mosogatott a konyhában, porszívózott, mosta bagó- és italzagú gönceinket. (A lakást Züllő kapta a szüleitől, amikor még albrétben tengődött háromtagú családjával. Mire a lakáskulcsot kézhez kapta, a felesége már elvált tőle, magával vive a gyereket is az ország másik felébe.)

~ laborásként dolgozott Marietta mostohaapjának, Ernő bácsinak az intézetében, és úgy lopta nekünk a tiszta szeszt, csodálatos, mélybarna, zöld, vastagfalú, súlyos üvegdugóval záródó üvegekben, hogy már csak ezért sem lehetett elzavarni. Meg aztán albréleti gondjai voltak neki is. Eleinte bosszantott, hogy folyton a sarkamban járt, mint egy kiscica. Nem volt nagyobb, mint egy átlagosan fejlett kilencéves gyereklány, és ez Marietta 175 centis kosárlabdás magassága után bizony szokatlan volt. De az ágyban, mint ahogy mondani szokás, eltűnnek a magasságbéli különbségek.

Nem tudom miben bízhatott, csak nézett a nagy barna gyerekszemével, én meg gyalogoltam a halál felé. Ittam, mint a vadállat, olyan ügyekbe keveredtem, hogy csak a szerencsén múlott az életem. (Amit *véletlenül* se tévesszünk össze a *véletlennel*.) Nem találkoztam még épeszű, becsületes emberrel, aki meg tudta bocsátani *magának*, hogy elhagyta az első szerelme. ~ különös gyógymódot eszelt ki: beadta nekem, hogy trichomonásza van, ami egy alig észrevehető nemi betegség. Gyógyszert is adott, melyet szigorú absztinencia mellett tíz napig kellett szednem. Én meg rögtön értesítettem egy csomó érdekelt leányzót. (Mert mondanom se kell, ha az embernek nem kell senki, rögtön lesz annyi nője, mint egy árus kosarában a tők-mag futballmeccs kezdete előtt. Bezzeg ha megérzik, hogy *neked* kell valaki: Még a legutolsó

repedsarkú is a sárba tapossa a pénzed. Hogy a férfiak—nők világa miért van így berendezve, nem tudom. De azért érdemes elgondolkozni rajta. Hátha egyszer rájön valaki.)

Tíz nap múlva elébem állt ~, és a szemembe nevetett:

Csak szerettem volna így találkozni veled már egyszer, ilyen tiszta arccal, ilyen jószagúan.

Annyit mindenestre elért, hogy egyetemi, főiskolai berkekben elterjedt; vérbajos vagyok. Most már annyi nőm lett, hogy gyakran naponta többször is megtettem az utat Züllő kéglije és valamelyik főiskolai vagy egyetemi buli között. Úgysem hiszi el senki: én mindegyik lányban a megváltást kerestem, és minden tölem telhetőt megtettem, hogy szerelmes legyek beléjük.

~t aztán Züllő eladta egy éjszakára egy üveg pálinkáért. Ez volt az első dolog, amit soha sem bocsátottam meg neki életemben. ~ el is tűnt a városból, azt hallottam, sofőr lett Pesten. Az Isten áldja meg, bárhol van is.

csúfoló

1. *szépapám gyerekkorából*

„A báránynak négy a lába
Ötödik a farka,
Farka alatt egy kis hólyag,
Fújja föl a gazda!”

2. *ükapám idejéből*

„Sváb sváb karaláb
Mé nem gyütté hamarább
Kaptá vóna kutyaláb!”

3. *dédapám kora*

„Tápai lányok
szeretik a mákot
Sárgarépát, tökmagot,
Attú szarnak vastagot!”
„Hódi, Mucsi, Biacsi,
Mind a három nagy csacsi!”

4. *nagyanyám gyerekéletéből*

„Gyere mifelénk,
Ögyön mög a mifenénk!”
„Aggyon Isten jó eccakát,
Kilenc bolhát, tíz poloskát!”

5. *apáméből; taknyosra mondták*

„Fényösékné kinn táncolnak,
Szippancsékát várják!”

6. *gyerekkoromból*

„Katona bácsi haptákba
Beccsínált a nadrágba
Felesége mossa ki
Fű de бүdös, dobja ki!”

Csukonyi

Amikor András apja, több ingósággal együtt, nagybátyja, Kispéter Lőrinc, néhai MÁV-főtanácsos nem túl burjánzó könyvtárát is megörökölte, első dolga volt, hogy az 1927-es kiadású, tömzsi „irodalmi Lexikonban” kedvenc íróját kikeresse.

„~ Fausztin (Porlód, 1867—Porlód 1921.) költő, író. Pályáját verseskötetekkel kezdte (Szomjúság, 1877, Vénuszi lombok, 1883, A csönd hangjai, 1892 stb.) Ezután érdeklődése főleg a kispróza felé fordult. Munkáiban az ún. *regionalizmus* követője, a maga naiv, mélyromantikus módján a porlói és környékbeli népelet megörökítője. Porlói borbélymester fia, aki külföldi tanulmányok után kellenlenül vette át apja műhelyét. Önéletírásából tudjuk, hogy egy lángoló, nagy szerelem marasztotta szülővárosában. Minden művét feleségének, Scheinberger Herminának ajánlotta. A fővárosi lapok is közölték írásait. (Szólít a pusztá, 1896, Földművészek, 1899, A délibáb szerelmesei, 1900, Régen volt, 1913, Régi porlói kocsmák, 1918, A legendák ködeből, 1920.)”

Csak ennyi? Idősebb Szeles savanyú mosollyal tette a kötetet a „Tolnai Világlapja Lexikonja” mellé.

Csuma

Hiába talált el ~ több békát Császár Pistánál (→ cél), csak elvitték katonának. Amikor két év múlva leszerelt, első útja Sulijulihoz vezetett, a Kossuth utcába.

Szegény fiú, épp máma üli a lakodalmát a Juli! Hát nem tudtad? A szomszédasszony-nak, Bertánénak mindig is tetszett ~, aki csak vállasabb lett a katonaságnál. Még a címet is megmondta: egy gazdag dorozsmai parasztgyerekekkel esküszik a Juli.

~ nem szólt semmit, hanem az első kocsmában megivott fél liter rumot. Azután elkötötte a Porlódi Köztisztasági Vállalat telepéről — ahol raktáros volt katonáskodása előtt — az egyik szipantóautót. Odafarolt a földszintes lakodalmasház elé, betörte az ablakot, és adj neki!

Az egész násznépnek jutott az ürülékből.

Két évet kapott, amit a jó magaviseletéért harmadoltak.

csúnya

Zöllei—Züllőt (→ Csöppem) a hiúságán ejtett sebbel büntettem meg. Egy éjszaka, aznapra kiszemelt megváltóm, félúton Züllő kéglije felé, megmondta, hogy szerelmet akar tőlem. Nem voltam annyira részeg, hogy ne forduljak vissza (az is baj volt, hogy igazából sose tudtam berúgni, azaz mindenről megfeledkezve teljesen elállatiasodni).

A III-as menzán, a Hősök kapuja alatti alagsorban már csak néhányan táncoltak, mire visszaértem. Lekértem a bejárathoz legközelebb táncoló lányt: a hapsija nem kérte vissza, de ez nem tűnt föl.

Nem mentünk egy fél sarkot sem, behúztam egy kapu alá. Ahogy rövid esőkabátomat a kukák mellé terítettem, az is eszembe villant, hogy ebben a házban lakik Porlód diszírója. De akkor már mindegy volt. Kapualj-kapualj. Szerencsére a lányt nem kellett messzire kísérni utána: a Petőfi Sándor Leánykollégiumban lakott. Sajnos, útközben lámpák is voltak, és megláttam az arcát. A legszebbek a himlőhelyek voltak rajta. Ilyen ~ lánnyal én még sohasem voltam, ráadásként jó nagyot csókolóztunk hát a kapuban. (Nem azt akarom mondani, hogy a ~ lányok jobban tudnak szeretni, csak annyit, hogy esendőbbek, éhesebbek a szeretetre, s mindig többet adnak, mint amennyit kapnak.)

Egy este őt vittem Züllő kéglijébe. Ne gyújts villanyt, mondtam Züllőnek kintről.

Rendszerint az volt az ábra, hogy én felszedtem valahol egy csajt (valahol felszedett egy csaj), s kellően felmámorosodva, bizakodva vittem Züllő kéglijébe. Talán épp ő lesz szenvedéseim tűzoltója! Züllő, megbeszélte csöngőjelünkre meztelen talpaival, alsógatyában végigcsatogott az előszobán, kinyitotta az ajtót, és megnézte az *árut*. De már a *vevő* szemével. Ugyanis hajnaltájt, vagy már reggel, de legkésőbb délelőtt rémülten fedeztem fel, hogy egy idegen nő alszik mellettem az ágyban, és azonmód elmenekültem a Sárkányba.

Züllő meg rájárt a maradékra, s megvizsgáltta mind, aki csak hagyta magát. Nem biztos, hogy én nem hasonlóképpen tettem volna az ő helyében. Még hálás is lehettem: a legtöbb lánynál (főleg a szűzeknél) ő látta el az *utógondozást*.

A tied, mondtam a sötétben a kezébe nyomva a ~ lány kezét, én most aludni akarok. Züllő meglepődött: ilyen még nem fordult elő. Mindenesetre mohón kapott az alkalmon.

Hogy milyen volt az ébredésük, nem tudom, mert még hajnalban megléptem a lakásból. De nem lehetett akármilyen: a ~ lány ugyanis Züllő évfolyamtársa volt a Tanárképző Főiskolán.

csupa

~ por az élet, szólt Lőw Lipót, a botanikus főrabbi könyvtárszobája közepén, kezében a tollseprővel. (→ Csaplár Sebő.)